

Farkas Zsolt Lukácsa

Lukács György

Farkas Zsolt nem ért egyet Eörsi Lukács-képével (*Magyar Napló* 1993. május 14.). Szíve joga. De ahhoz már nincs joga, hogy tényeket egyszerűen elhallgasson, és megalkossa azt a Lukács-képet, mely jóval hamisabb az Eörsiénél, aki kétségtelenül a hála és a szeretet jogán szépíti meg némi- leg ezt a képet.

Egy világhírű filozófusról, akinek a magyar szerzők közül a legtöbb műve jelent meg idegen nyelveken, és akiről minden bizonnyal a legtöbb könyvet írták külföldön, néhány szerencsétlen mondását vagy cselekedetét kiragadván képet alkotni enyhén szólva hamisítás. Igaz, Eörsi is kiemeli ezeket a félrevezetőket, csak hogy ő beágyazza őket Lukács emberi és szellemi fejlődésébe, személyiségének alakulásába, és éppen ellenkező céllal, mint Farkas Zsolt. Eörsi emellett hangsúlyozza az életmű nagyságát, míg Farkas Zsolt a kiragadott részekkel az életművet is kisebbíteni próbálja.

Válaszomban én Eörsitől eltérően nem a személyiség fejlődéséből, hanem a körülményekből indulnék ki.

Mert mi is a helyzet tulajdonképpen Lukács Madách-cikkével? Lukács már 1908-ban ugyanúgy vélekedett *Az ember tragédiájáról* *A modern dráma fejlődésének története* c. könyvében, mely elnyerte a konzervatív Kisfaludy Társaság koszorúját. Hogy saját előnytelen véleményét Rákosi kívánságára megismételte, az a következmények ismeretében valóban nem elegáns, de Lukács is ember volt, akit a tizenegy éves szovjet emigráció kétségtelenül megtört. Arról nem is beszélve, hogy 1949-től, a Lukács-vitától kezdve 1954-ig nem publikálhatott, neki pedig az volt a legfontosabb, hogy életművét megalkossa. Sohasem állította magáról, hogy hős vagy gáncs nélküli lovag, hogy nem követett el kisebb megalapozásokat: gondoljunk csak önkritikáinak egész sorára. Az életét és a

szabadságát védte, amihez mindenkinek joga van.

Farkas Zsolt által „egyik leghírhedtebb ökörségének” nevezett mondása valóban menthetetlen. De ezt Lukács soha le nem írta, mindössze interjúban hangzott el, tehát nem tartozik a filozófus életművéhez. A teoretikus alkat, melyről Farkas Zsolt később joggal értekezik, ennek a félreislánsnak is lehet egyik forrása, persze nem mentsége.

Right or wrong my party. Ennek a kijelentésnek háttérben az is meghúzódik, hogy Lukács élete végéig abban a hitben élt, hogy pártja megreformálható. De én ezt a következtetést rokonszenvesebbnek tartom, mint például annak a politikusnak köpönyegforgatását, aki kommunista művelődési miniszter korában egy magyar író, történetesen éppen Eörsi Istvánt kínált meg kivándorló útlevéllal, és most egy párt élén nagy hazafiként tetszeleg.

Ami pedig Lukács 19-es viselkedését illeti mint a Vörös Hadsereg politikai biztosa, amely minőségében Tiszafüred eleste után egy megfutamodott század néhány katonájának főbelövetésével akart példát statuálni, én itt egyetlen mondattal válaszolnék: a magyar határok védelmében tette. És ha meggondoljuk, hogy Jány Gusztáv, akit most akarnak rehabilitálni, német náci érdekekért egy egész hadsereget tett ki a pusztulásnak hírhedt hadparancsával, akkor talán mégsem volt olyan súlyos bűn a magyar határokért néhány renitens katonát fölládozni.

Az a fölényes lekezelés, amellyel Lukács Szovjetunióbeli magatartását illeti, nemcsak ellenszenves, de tudatlanságra is vall. Farkas Zsolt maga írja, hogy ehhez csak annak van joga, aki átélte ezt a korszakot, hogy nem akarja az erkölcsbíró szerepét játszani. Akkor miért ítélkezik mégis? Miért kérdezi szemrehányóan, hogy miért ment Lukács a Szovjetunióba. Nem

tudná, hogy 1933-ban Hitler hatalomra került, és a kommunista Lukács Györgynek erkölcsileg nem volt más lehetősége, mint a Szovjetunió?

Az ész trónfosztása valóban elfogult és rossz tendenciájú könyv. Az azonban más zsenikkel is előfordult, hogy gyöngye művet is alkottak. De semmi esetre sem lehet egy rossz könyvből megítélni egy egész életművet. A múlt rendszerben volt szokás Kosztolányit a Pardon rovat alapján megítélni. Vagy mit szólna Farkas Zsolt, ha valaki Németh László hatalmas életművét *Az utazás* című rossz és ugyancsak rossz tendenciájú darabja alapján értékelné.

Hogy Lukács nem ismerte fel az igazi nagyságokat a művészetben, az vaskos tévedés. Adyról a legjobb, máig is érvényes tanulmányt ő írta. Köteteket pótol ez az írás, és kötetek merítenek belőle. Bartók muzsikájának értékét az elsők közt ismerte fel, és még nyolcvanon túl is minden Bartók-koncertre elment. Mint a Thália Színház egyik alapítója kiállt azokért a modern írókért – Ibsen, Strindberg, Gorkij –, akik Magyarországon akkor nem tartoztak az elfogadható szerzők körébe. Hogy nem írt minden nagy külföldi klasszikusról, azt nehéz szemére vetni. De mennyivel kisebb Heine, Balzac, Flaubert vagy éppen Szolzsenyicin a felsoroltaknál? És mit gondoljunk arról a módszerről, mely az idős Lukács szemére veti, hogy nem ismerte fel Pilinszky jelentőségét, és ezzel szembeállítja a fiatal Lukács kedves költőit? Egyébként egyetlen szerzőt sem az után ítélünk meg, amit nem írt meg, hanem az után, amit megírt.

És azt is le kell már egyszer írni, hogy Lukács sohasem tartotta saját véleményét szentírásnak. Nem ismerek még valakit a magyar közéletben, aki olyan derűsen fogadta, ha ellentmondtak neki, ha vitatkoztak vele.

A tanítvány Eörsi cikke is tanúsítja, hogy Lukácsot lehet bírálni, de azzal a tárgyilagossággal, ahogyan ő teszi: tisztelettel az életművét megalkotott ember iránt, nem pedig úgy, ahogyan Farkas Zsolt teszi, aki kiragadott részletekbe és jellegtelen élettényekbe köt bele, hogy ezzel az egész életművet dezavualja.

Vezér Erzsébet